

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ויקרא – דרשת שבת הגדול
ניסן ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור הגמ' במס' פסחים דף סו. בעניין פסח שחל בשבת, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא וכו', כיצד יתכן שכולם שכחו ולא ידעו האם מקריבים קרבן פסח בשבת?

מסקנת מרן שליט"א בעניין השאלה האם מותר לאכול מצה מבושלת או מטוגנת בערב פסח, ומה הדין לגבי מצה עשירה. כיצד יש לנהוג השנה שחל ערב פסח בשבת, לגבי סעודה שלישית.

כאשר מחלקים את סעודת שחרית לשתיים, האם ישנו עניין לאכול קודם את המאכלים החשובים יותר, והתייחסות למובא בחוברת "זאת חוקת הפסח" בעניין זה.

מצות עבודת יד מוקפאות, האם הן נחשבות מוקצה מחמת חסרון כיס וממילא יהיה אסור לטלטלן ולהוציאן מהמקפיא בשבת לצורך ליל הסדר.

בשבת חוברת "באר הפסח" מהדורא חדשה ומעודכנת (התשפ"א) – בעניין גדר דיין "חוזר ונייעור" בפסח, כולל אינדקס מוצרים ומצרכים בחשש "חוזר ונייעור", מאת הרה"ג אליהו סויסה שליט"א.

בשבח הספר "תורת אס" על ספר שופטים מאת הרה"ג אריה מאיר שליט"א.

שו"ת הציבור בענייני פסח, ובפרט בעניין ערב פסח שחל בשבת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 587

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש

להצלחת ידידנו רבי זכאי בן רבי זכריה גַבְלִי הי"ו מארה"ב,

בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו,

ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אכי"ר.

גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו.

שלחו וקראו לו. אמרו לו, כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם, וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתיים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, נאמר 'מועדו' בפסח ונאמר 'מועדו' בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד, דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת. ועוד, קל וחומר הוא. ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח שענוש כרת, אינו דין שדוחה את השבת.

הלל הביא להם שתי ראיות, האחת מגזירה שוה, מועדו מועדו. כמו בקרבן תמיד שמקריבין אותו בשבת, כי 'מועדו' שכתוב בו הוא לעיכובא. כך הדין ב'מועדו' שכתוב בקרבן פסח, וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ וּבַמִּדְבָּר ט' ב'. מועדו מועדו גזירה שוה. והוסיף ואמר להם שהדבר קל וחומר, כי פסח חמור יותר, שכן מי שאינו מקריב קרבן פסח הרי הוא ענוש כרת, משא"כ בתמיד.

ממשיכה הגמרא ואומרת, מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח. התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן, מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם, שלא שימשתם שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון.

אמרו לו, רבי, שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו? הוסיפו ושאלו, הנה קיבלנו את פסק ההלכה שלך, כי לא ידענו שאפשר להקריב גם בשבת, אבל צריך לברר מה לעשות עם שחיטת הקרבן. מי שלא הביא סכין, האם מותר לטלטלו. אמר להן, הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא, הנח להן לישראל, אם אין נביאים הן, בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה, תוחבו בצמרו, מי שפסחו גדי, תוחבו בין קרניו. לטלה יש הרבה צמר, לכן הוציאוהו באופן שאינו מלאכה גמורה. תחבוהו בין הצמר. אבל הגדי

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו רבי זכאי

בן רבי זכריה גבלי הי"ו מארה"ב,

בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ן.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידי,

ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות לבו

ולבכם לטובה, אכ"ר.

ביאור הגמ' במס' פסחים דף סו. בעניין פסח שחל בשבת, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא וכו', כיצד יתכן שכולם שכחו ולא ידעו האם מקריבים קרבן פסח בשבת?

בעזרה"ת, כיון שבודאי יש לציבור שאלות רבות, נשאר כחמש או כעשר דקות לקראת סוף השיעור לשאלות הציבור בל"נ, בנושאים שלא דיברתי עליהם, או נושאים שלא היו מובנים כדבעי, או לא מושלמים כמו שצריך ורוצים לברר פרטים נוספים.

המשנה במסכת פסחים ודף ס"ה ע"ב אומרת, אלו דברים בפסח דוחין את השבת. שחיטתו, וזריקת דמו, ומיחויו קרביו, והקטרת חלביו. אבל צלייתו והדחת קרביו, אינן דוחין את השבת. מדובר על קרבן פסח שחל להיות בשבת, כמו השנה, יהי רצון שנזכה להקריבו במועדו בעתו ובזמנו, כמו שאמרו חז"ל, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל. וכן כתוב ומלאכי פרק ג פסוק א, א, וּפְתָאֵם יְבוֹא אֶל הַיְכָלוֹ, הָאָדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים. הוא יבוא בפתע פתאום, ויהי רצון שנזכה להקריב את הפסח בביהמ"ק. אכ"ר.

כאשר חל הפסח במוצאי שבת, צריכים לשחוט את קרבן הפסח בשבת, שחיטתו דוחה את השבת, וצלייתו במוצאי שבת.

הגמרא אומרת על כך (בדף ס"ו) בזה"ל, תָּנוּ רַבָּנָן, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת. כמו השנה שליל הסדר הוא במוצאי שבת. שכחו, ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו, כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני

שערי יצחק – השיעור השבועי

שבעים, שמונים או תשעים, שזכרו מה עשו בעבר? לכאורה זהו דברפלא עצום.

נבדוק בשנים האחרונות מתי פסח חל להיות במוצאי שבת, ותשימו לב להבדלי השנים. בשנת ה'תרצ"ז, ה'תש"י, ה'תשי"ד, ה'תשל"ד, ה'תשמ"א, ה'תשנ"ד, ה'תשס"א, ה'תשס"ה, ה'תשס"ח. שנת ה'תשס"ח היא הפעם האחרונה בדורינו, שפסח חל להיות במוצאי שבת. ועוד יהיו לנו בעזרתו יתב' שנים כאלו, בשנת ה'תשפ"ה, זהו בעוד ארבע שנים, תת"ה וכו'.

אלא מאי? בזמנם קידשו עפ"י הראייה. כל מה שהזכרנו מקודם, הוא רק עפ"י הלוח שלנו שהזמנים קבועים, אבל בזמנם שקידשו עפ"י הראייה יכול להיות שקרה בשנים רבות שלא יצא שהפסח חל במוצאי שבת. אבל עדיין זה לא נוח לי. האם לא היו זקנים בגיל תשעים שנה שזכרו מן העבר פעם אחת שהפסח חל במוצאי שבת. האם לא היה אפילו מישהו אחד שזכר?

אבל אלו הם דברי מהרי"ל [בסימן קנ"ח] והתרומת הדשן [בסימן קכ"ו] בזה"ל, כיון שהיו מקדשים עפ"י הראייה, היה אפשר כי שנים מרובות לא היו ערב פסח בשבת, ואין זה תימה ששכחו יעו"ש. [וידועים דברי הירושלמי שזה היה מכוון מן השמים שישכחו, בשביל ליתן גדולה להלל, ועי' בעיון יעקב].

גם הגרי"ח בספר בן יהודע אומר מעצמו כדבריהם, אבל רואים שהוא הסתפק בזאת, והתירוץ לא היה כל כך נוח לו. וזה לשונו, והא דלא נמצא אדם יודע בדין זה, נראה דמאחר שהיו מקדשים עפ"י הראייה היו משתדלים הרבה שלא יהיה ערב פסח בשבת. בזמנם שקביעות החדשים לא היתה ידועה מראש ולא קבועה, התאמצו שהפסח לא יחול במוצאי שבת, כי כאשר זה קורה נגרמים קשיים ושאלות רבות, לכן העדיפו שלא יהיה כך. ואפילו אם בהכרח נודמן מקודם, ויש אדם שזוכר. במלים אלו כבר רואים שהגרי"ח הרגיש בדוחק הדבר. עם כל זה, לא ידעו הטעם למה דוחה שבת. ולכך ביקשו לדעת הטעם תחילה

שאיין לו הרבה צמר, שהסכין אינה יכולה להיתפס לו בשיער, תוחבו בין הקרניים. ראה מעשה ונזכר הלכה ואמר, כך מקובלני [מרן שליט"א קורא – מקפְלְנִי. הבי"ת בקמ"ץ והלמ"ד בשוא נע, לפי שזה קיצור מקובל אָנִי] מפי שמעיה ואבטליון.

אלו דברי הגמרא, מתוך הברייתא, וישנם דברים רבים בזה, ומסביב לזה. אך כעת נעמוד רק על פרט אחד, כי לכאורה יש כאן פלא עצום. כיצד יכול להיות שאנשים שכחו כיצד להתנהג עם קרבן פסח שחל בשבת? וכי לא ידעו?

אחת לכמה שנים קורה שארבעה עשר בניסן חל להיות בשבת. לפעמים בהפרש של שלוש שנים, ולפעמים בהפרש של י"ג שנים. לכל היותר קורה הפרש של עשרים שנה. כיצד יכול להיות שלא זכרו מה עשו בעבר? הרי לא מדובר על אנשים קטני מעלה, אלא על גדולי הדור, בני בתירא.

מהרש"א מסביר מי הם אותם בני בתירא. וזה לשונו, שלושה היו בני בתירא, והם כולם תלמידי חכמים, נזכרו בערוך בשמם. רבי יהושע, ור' שמעון, ור' יהודה. ובודאי דרק א' מהם היה נשיא, אבל הלכה זו כשנשאלה נתעלמה מכולם. תלמידי חכמים גדולים כאלו לא זכרו? גם אם נסכים שאת הקל וחומר וגזירה שווה הם לא זכרו, אבל את מה שעשו בפועל לפני כמה שנים כל כך קשה לזכור?

וכי אנחנו לא זוכרים מה נהגנו בפסח הקודם שחל להיות במוצאי שבת, לפני י"ג שנים בשנת ה'תשס"ח? בודאי שזוכרים, אפילו אנשים פשוטים זוכרים פחות או יותר את מה שעשו. לא את כל הפרטים והדעות השונות, שנדבר עליהם קצת בהמשך, מובן שאנשים אינם זוכרים, אבל את העיקר לא קשה לזכור.

ואפילו אם נאמר שפסח כזה חל אצלם להיות רק לפני שלושים או ארבעים שנה וכו' מאז, האם בזמן בני בתירא לא היו זקנים, בני

נביאים. זו סייעתא דשמיא, כדי שידעו מה לעשות מבחינה הלכתית. מדוע הלל לא חשב אולי ימצא לפחות משהו אחד מכל עם ישראל שידע לפי העבר מה לעשות? לכאורה זהו מפליא.

נראה ממהרש"א במקום, ששאלה זו הפריעה לו במקצת, שלכן הוא כתב בזה"ל, ר"ל דודאי כבר מימים שחל י"ד בשבת. דהיינו, הוא מבין בודאי שהיה דבר כזה בעבר. אלא שאפשר שהיה זה זמן רב, ונשכח היאך עשו. וגם הלל אמר ששמעתי כבר ושכחתי, לזה אמר אם אין נביאים הן לידע היאך עשו, מכל מקום בני נביאים הן, ואולי יהיו זקנים בתוך ישראל שיזכרו היאך עשו כבר וכן נתברר למחר כו' וק"ל.

אלו הם דברי מהרש"א, אך האמת שלא זכיתי בעניי להבינם. הוא מוסיף בדברי הלל שיתכן שיהיו זקנים שידעו כיצד נהגו בעבר. אבל לא מובן, כי הלל לא אמר בכלל דבר זה. ואף לא רמז. איך נוכל להכניס בפה של הלל, כי אולי גם יהיו זקנים שיזכרו מה נהגו בעבר? תמוה.

גם מדברי הבן יהודע קושייתנו מתחזקת, שמוכח ממנו כהבנתנו, שהלל לא סמך על זכרונם אלא רק על רוח הקודש שתפעם בהם, שכן הוא כתב בזה"ל, אם אינם נביאים, בני נביאים. פירוש, ראויים לנבואה. ואם כן אינו רחוק שיהיו מכוונים בדבר זה על האמת ברוח הקודש דרך אקראי, וכאשר היה דכיונו האמת מאליהם. עכ"ל.

בודאי הוא ראה את דברי מהרש"א, אך נטה ממנו. נראה לענ"ד מכמה מקומות בספרו, שהוא מעדיף להתעלם ולכתוב מה שנראה לו, בלי להשיג בהדיא על מפרשים קודמים, ואכמ"ל.

חושבני שהתשובה הטובה ביותר לשאלה זו, היא מה שכתוב בספר עלי הגיון ולהר"י קליין, דף תי"א[וכדלקמן.

הצדוקים פירשו את הפסוק [ויקרא כ"ג י"א], ממחרת השבת יניפנו הפה, דהיינו כפשוטו,

כדי לעשות המעשה. הגרי"ח הרגיש שלא מסתבר שזמן רב כל כך הפסח לא חל במוצאי שבת, לכן הוסיף ואמר שאפילו אם אירע פעם דבר כזה, בני בתירא לא ידעו את טעם הדבר, מגזירה שוה וקל וחומר.

אמנם עדיין זהו קצת מפריע ואינו פשוט. וכי בגלל שהם לא ידעו את טעם הדין לא יכלו לעשות מעשה? וגם דבריו אינם מסתדרים עם לשון הגמרא שכתוב כך, לא ידעו אם פסח דוחה את השבת. לא משמע שהם לא ידעו רק את הטעם ואת המקור, אלא את עצם הדין לא ידעו.

צריכים להוסיף דבר נוסף. הלל הנשיא בעצמו, כיון שהוא קנטרן בדברים, נענש מן השמים ושכח בעצמו כיצד להביא את הסכין. לפי מה שאומרת הגמרא, יוצא שביום המחרת אנשים לא באו לשאול את גדולי התורה האם מותר או אסור, אלא הסתדרו בעצמם, מי שפסחו טלה וכו'. מובן איפוא שהאנשים זכרו מה היה בפעם שעברה. נשאלת השאלה, וכי האנשים ידעו מעצמם שכיון שזו בהמה, ונחשב משאוי, לאו אורחיה בהכי. הרי מביאים את הסכין שלא בדרך ההוצאה הרגילה, והאנשים הגיעו למסקנא שמותר להוציא באופן זה.

כמבואר בפירוש רש"י על הגמרא שם [ד"ה ומין], שאין זה משאוי לעבור עליו משום שבתית בהמתו דלאו אורחיה בכי האי מלאכה ובענין זה הביאו סכיניהן עכ"ל.

אם המון העם ידעו כך מעצמם, קל וחומר שהרבנים יכלו לפסוק הלכה מסברא. מדוע הם לא פסקו? אלא משמע בודאי שהעם נהגו כן לפי זכרונם, אך כששאלו את הלל השיב ואמר, הלכה זו שמעתי ושכחתי. למה הוא לא אמר, נחכה לראות אולי משהו מן הציבור יזכור ויעשה מעצמו, ויתר האנשים ילמדו מזו?

הלל לא אמר כן, אלא כך אמר – אם אינם נביאים, בני נביאים הם. כלומר, בשביל לדעת את פסק ההלכה בזה, צריכים נבואה. ואפילו אם אינם נביאים בעצמם, עכ"פ ישראל הם בני

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהפרושים יסכימו שזמן ספירת העומר הוא ממש ממחרת השבת, וזה גם מתאים עפ"י שיטת הצדוקים.

פירושו הוא ממש הפלא ופלא. ולפי זה מובן שיכול להיות מצב כזה ששנים רבות ערב פסח לא יחול בשבת. הרי רק במספר שנים בודדות פסח אמור לצאת במוצאי שבת, וכשהצדוקים ראו שהפסח יכול לצאת לפני שבת או אחרי שבת, דאגו בזמן עיבור החדשים להוסיף יום או לגרוע יום בכדי שהפסח יחול בשבת, שיתאים גם לפי חשבונם. ואף אם הם לא יכלו לעשות זאת בכל השנים, אבל בכל אופן ידם היתה במעל כאשר הפסח צריך לצאת במוצאי שבת או בערב שבת הצדוקים שינו זאת לשבת. אם כן יכול להיות אפילו בתקופה של מאה שנה שהפסח לא חל להיות במוצאי שבת.

שאלה מהקהל: וכי כל כך הרבה זמן, במשך מאה שנה, הצדוקים שלטו בבית המקדש?

תשובת מרן שליט"א: אתה מתפלא? אני מקווה שלא יותר... למשל, ינאי המלך גם היה צדוקי. כידוע מהגמ' בקידושין דף ס"ג ע"א. הם אפילו היו בסנהדרין.

גם יכול להיות שהם לא גילו את מחשבתם פנימה, ורק כשהחכמים נמנו, הם אמרו להם איזה סיבות אחרות. הוסיפו יום או גרעו יום, העיקר שהפסח יחול בשבת. הם תמיד עשו חשבון מתי הפסח צריך לחול, וכאשר היו שיקולים לכאן ולכאן, הכריעו את הכף אל הצד שלהם באופן שהפסח לא יחול במוצאי שבת. אולי לפעמים כוונתם היתה מוסתרת ומוסווה, כביכול יצא כך מאליו, אבל זו היתה מטרתם. בעז"ה בהמשך נבין זאת עוד יותר טוב.

הערה מהקהל: הרי חז"ל אומרים שהם שכרו עדים וכו'.

תשובת מרן שליט"א: אכן כן. הצדוקים שכרו עדים כדי להטעות את החכמים, בזמן קביעת ראש חודש, כנז' במשנה מסכת ראש השנה. ועוד הרבה דברים רעים.

משבת בראשית. הצדוקים כידוע כפרו בתורה שבע"פ, ובבית שני היה להם תקופה ארוכה מעמד איתן, וגם אפילו בסנהדרין, כידוע ממעשיו של שמעון בן שטח, איך שהצליח לבער אותם מן הסנהדרין בחכמה לאט לאט. אבל עד אז היה להם מעמד חשוב. הצדוקים תכננו שמתו שחג הפסח אמור לצאת ביום ראשון, שהוא יתבטל, ויקדימו את ההקרבה לשבת.

וזה לשונו שם, כידוע התאמצו הצדוקים בכל כוחם, שחג השבועות יצא תמיד ממחרת השבת ביום ראשון, דהם סבורים שהפסוק 'ממחרת השבת' הכוונה לשבת בראשית. ואם ערב פסח יוצא בשבת, הרי שיום שבועות דידן ושל צדוקים, היה מתאים ל'ממחרת השבת' שהוא יום ראשון. ועל כן עשו הצדוקים כל שביקלתם שערב פסח לעולם לא יחול בשבת, כדי שיוכלו להפגין במוחש ששבועות יהיה לפי חשבונם. ובשל מעמדם בבית המקדש, בתקופות מסוימות עלה הדבר בידם, ואכן ערב פסח לעולם לא יצא בשבת. ולכן אין זה מפליא שאכן שכחו את ההלכות הכרוכות בהקרבת הפסח בשבת, כי לא היה להם את מצות ההקרבה בשבת.

עד שעלה הלל מבבל, והלל לא היה תחת השפעת מעשי הצדוקים, והיה יכול לזעוק ולומר את ההלכה, כפי שנמסרה ע"י מעתיקיה.

הם רצו שהכל יסתדר לפי כולי עלמא, ביחד עם הפרושים. שיהיה 'ממחרת השבת' ממש. כדי שחג השבועות יצא מתאים לפי זה.

הרי לפי התורה שבע"פ מסבירים את הפסוק **מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת**, יום טוב, שכן יו"ט נקרא שבת, וכפי שאומר גם התרגום, **מבתר יומא טבא**. לאחר יו"ט, ולא משנה באיזה יום חל הפסח, למחרתו מניפים, מתחילים לספור ספירת העומר. מאידך הצדוקים שמאמינים רק בתורה שבכתב אומרים ש'השבת', היינו שבת ממש. וממילא בכדי לסדר את חג השבועות לפי כולי עלמא, גרמו כל הזמן שהפסח יחול בשבת, כך

ואם תאמר, שאותו הפסח בשבת אירע, כמו שדימו הטיפשים. הרי כך הצדוקים מתרצים את שיטתם, שבמקרה אירע שפסח זה אירע גם בשבת. אבל הרמב"ם דוחה זאת ואומר, היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לְחֶדֶשׁ, בדבר שאינו העיקר ולא הסיבה, אלא נקרה נקרה. דהיינו, אם השבת היא הסיבה ולא הפסח, מדוע הפסוק תולה זאת במחרת הפסח. אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח, הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש, ואין משגיחין על אי זה יום הוא מימי השבוע.

עפ"י זה חושבני בס"ד לחזק ולהטעים את הדברים יותר. הצדוקים רצו שפעמים רבות הפסח יצא בשבת, כדי לחזק את שיטתם. כי הנה החכמים ענו לצדוקים, אתם טועים ואינכם צודקים, ומחרת השבת שכתוב בתורה הכוונה ליו"ט, וראיה מן הכתוב בספר יהושע, ולא משנה לנו באיזה יום חל הפסח. והצדוקים השיבו להם, כי מה שכתוב שם 'הפסח', הוא מפני שהפסח יצא אז בשבת. וכראיה וחיזוק הוסיפו הצדוקים, שאתם רואים בעיניכם שפסח חל פעמים רבות בשבת...

אבל בעצם הם אלו ש"דאגו" שהפסח יחול בשבת. הם גרמו זאת, דחו או איחרו, העיקר שיראו במציאות כביכול שהפסח חל בשבת, ומפני כן גם בימי יהושע אירע שהפסח חל בשבת, לדבריהם.

שאלה מהקהל: למה הלל לא ענה להם מסברא, שמסתבר שצריך להעביר את הסכין בשינוי?

תשובת מרן שליט"א: זו אכן שאלה טובה.

ותשובה לכך, מובנת מן הגמרא בפסחים שם בעמוד שני, שגם אם זה מדאורייתא מותר, כיון דלאו אורחיה, היה לו ולהם ספק אולי מדרבנן זה אסור יעו"ש.

נמתיק את הדברים דלעיל, עפ"י מה שכתב הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין [פרק ז']. וזה לשונו, ביום שני של פסח, שהוא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עומר התנופה, והיא מנחה של צבור כמו שביארנו. וזמנו קבוע, ולפיכך דוחה את השבת ואת הטומאה. הקרבת העומר היא ביום ט"ז ניסן, והיא מתירה את התבואה החדשה.

ומוסיף הרמב"ם ואומר כך, עומר זה, מן השעורים היה בא, ודבר זה הלכה ממש רבינו וכו'. כל העיירות הסמוכות לשם, מתכנסות כדי שיהיה נקצר בַּעֲסֵק גדול, וקוצרין שלש סאין שעורין בשלושה אנשים, ובשלוש קופות, ובשלושה מגלות.

כיון שחשכה, אומר להם הקוצר לכל העומדים שם, בא השמש, אומרין לו הין. בא השמש, אומרים לו הין. בא השמש, אומרין לו הין. מגל זה, אומרין לו הין. מגל זה, אומרין לו הין. וכו'.

וכל כך למה? מדוע עשו כל כך פרהסיא מקצירת העומר? מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני, שהן אומרין שזה שנאמר בתורה 'ממחרת השבת' הוא שבת בראשית. הצדוקים מבינים רק את המלים. אין להם מסורת, ולא שום תורה שבע"פ. מה שכתוב זהו, ותו לא. לא יותר ולא פחות. ומפי השמועה למדו חכמים, שאינה שבת אלא יום טוב, וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור, שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת. והרי נאמר בתורה, זלחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, ונאמר זיאוכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי'.

הרמב"ם מביא ראיה עצומה מפסוק מספר יהושע [ה' י"א], לסתור את שיטת הצדוקים, בו כתוב, וַיֹּאכְלוּ מֵעֶבֶר הָאָרֶץ, מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצוֹת וְקִלּוּי. בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה. רואים בבירור שאכלו תבואה חדשה ממחרת הפסח, ולא ממחרת השבת. שמע מינה ממוצאי יו"ט.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שמצה זו נאסרה באכילה, ושיטת הרב בית דוד שמצה שחל עליה איסור אכילה, כבר אי אפשר להתירה, לכן מבשלים את המצה מערב שבת שאז היא עדיין לא אסורה באכילה.

אמנם כאשר מבשלים את המצה מערב שבת, טעם הבישול נבלע בתוכה עד השבת וטעם המצה יותר נרגש לפני האכילה, וממילא יש פחות היכר לאכילתה בערב. אך באופן זה אפשר לבשל את המצה פעם שנייה סמוך לאכילה, ואין בזה שום חשש, כיון שהמצה כבר נתבשלה מערב שבת. ואפילו אם ננקוט שיש בישול אחר אפייה, בכל זאת אין בישול אחר בישול.

אבל לגופו של עניין אפילו שישנם המורים כן, איננו ממליצים על הדרך הזו, וגם הרבה גדולי תורה מתנגדים לכך. מן הספרים ומן הפוסקים בכל הדורות, נראה שלא נהגו בזה. ואפילו שהוא דבר קל, חכמי ישראל העדיפו לאכול חמץ בשבת על אף כל הקשיים.

אמנם לאותם אלו שאין להם אפשרות לאכול אז חמץ, ולא יעמדו בזה, אין הכי נמי. במצב של דוחק, כגון במשפחה גדולה עם הרבה ילדים קטנים, וקשה להשתלט על המצב, אין עצה ואין תבונה, ויאכלו מצה מבושלת. וכן הדין במוסדות גדולים שנגרם להם כאב ראש עצום מאכילת החמץ, וקרוב לבוא לידי מכשול, אז אפשר להתיר. איננו יכולים להכחיש שפתרון כזה יכול לבוא בחשבון, אך לכתחילה לא רצוי לאכול מצה מבושלת.

וכל זאת מלבד שישנם הסוברים שאסור לאכול גם מצה מבושלת בערב פסח. היתר אכילת מצה מבושלת אינו פשוט בכלל. ואף שבש"ע המקוצר [סימן פ"ח סעיף ג']² בדיני ערב פסח סתמנו להקל, כי זו שאלה שנוגעת לכל שנה ולא רק לשנתנו זו שערב פסח חל בשבת, בכל זאת לאחר מכן ביררנו את הדברים יותר, וכדלקמן.

כך כתבנו בש"ע המקוצר שם [בסימן ח"פ סעיף ג']³ מצה מבושלת בכלי ראשון שעל גבי האש, וכן מצה מטוגנת, אינן בכלל איסור אכילת

מסקנת מרן שליט"א בעניין השאלה האם מותר לאכול מצה מבושלת או מטוגנת בערב פסח, ומה הדין לגבי מצה עשירה. כיצד יש לנהוג השנה שחל ערב פסח בשבת, לגבי סעודה שלישית.

כפי שאמרנו, ישנן שאלות רבות בענייני ערב פסח שחל בשבת, וברוך ה' שיצאה לאור החוברת 'זאת חוקת הפסח', אותה כתב בני חביבי הרה"ג שאול יצ"ו. הוא זכה לכתוב את החיבור הנפלא הזה. ממש הפלא ופלא. מבאר את כל הפרטים הדק היטב.

חז"ל אומרים [בגמרא מגילה דף י"ג ע"ב, וכן בילקוט שמעוני ויצא רמז קכ"ה], בשכר צניעות דהוה בשאול וכו', זכה ויצאה ממנו אסתר. לא תמצאו בעמודי הספר הראשונים מי חיבר אותה, נראה כאילו פעולת צדיק חיברוהו. מחפשים מי המחבר, איפה הוא, אבל הוא מתחבא. שאול נחבא אל הכלים.

ירבו כמותו בישראל. אנשים רבים מחפשים את הכבוד, בבחינת [בראשית י"א ד'], וְנַעֲשֶׂה לָנו שֵׁם. לעשות לעצמם פרסומת. היום כבר לא מצוי "לשם שמים".

לבד ממה שכתוב בש"ע המקוצר בתמצית, בחוברת הזו מבוארים עוד פרטים רבים. לכן איננו צריכים להרחיב, רק לדבר על כמה נקודות.

ישנם רבים שנוח להם להכין לשבת זו מצה מבושלת או מטוגנת, גם לליל שבת, וגם לבוקר בסעודה השנייה. כיון שהבישול והטיגון מוציאים מתורת לחם עוני, ואין יוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר. ומצה האסורה בערב פסח היא רק זו שמותרת בליל הסדר, בכדי שיהיה היכר לאכילתה בערב.

אותם שסוברים כן, מעדיפים שהבישול יהיה בערב שבת ולא בשבת בעצמה, משתי סיבות. האחת היא מפני שנחלקו הראשונים האם מותר לבשל אחר אפייה. ממילא לפי חלק מן הראשונים אסור להכניס את המצה לכלי ראשון. ואף שיכולים להיות פתרונות לכך, כגון לבשל בכלי שני. אבל ישנו טעם נוסף, כיון

היא עצה נכוחה ומתאימה, ושכן ראוי לנהוג, וכך הבנתי גם ממרן אאמו"ר שליט"א. אולם בהמשך ביררנו את הדברים יותר עם אאמו"ר, וגם נוכחתי לראות שהרבה גדולי תורה התנגדו לזה, ויש שהתנגדו בצורה נחרצת ממש, לכן חזרתי בי ותיקנתי את הלשון ככל האפשר. וכן כתבתי בחלק העיונים ובירורי הלכה דף ק"א בשם אאמו"ר בזה"ל, רצוי להתרחק ככל האפשר מאכילת מצה וטעם מצה בערב פסח בכל גווניו. וכן מפורש בבירור בדף כ"ז הערה נ"ה, שיש להעדיף אכילת לחם חמץ על פני מצה מבושלת על אף הקושי, יעו"ש. וממילא רווחא שמעתתא. כ"ד עורך זה, הצעיר שאול יצ"ו, מחה"ס זאת חוקת הפסח.

*

דבר נוסף שצריך לדון בו, האם מותר לאכול בערב פסח לביבות מטוגנות, שהן העשויות מקמח מצה, ומעורבים ביחד עם שמן וביצים. מי שמעייץ בש"ע המקוצר מבין שמותר לאכלם בערב פסח, כיון שדין הלביבות המטוגנות מוזכר בעקיפין בסימן זה, האם ברכתם מזוונות או המוציא, וכיצד הדין בקביעות סעודה. ומשמע ממילא שמותר לאכלם בערב פסח.

על כך צריך לדעת, שאכן הדין בזה לפי עניות דעתי הוא שמותר לאכלם בערב פסח. ולא רק לביבות מטוגנות, אלא גם עוגיות הנעשות מקמח מצה, וזאת למרות שישנם פוסקים בזמננו הסוברים שאסור לאכול עוגה מקמח מצה בערב פסח, אבל זה לא נראה לי.

בסיס דבריהם הוא מן הרמ"א בסימן תע"א וסוף סעיף ב' שאומר כי מצה שנתפוררה ונילושה בשמן לא יצאה מדין מצה, ומקורו ממהרי"ל. וזה לשונו, מצה שנאפה כתקנה ואח"כ נתפוררה ונילושה ביינן ושמן, אינה נקראת מצה עשירה, ואסורה לאכלה בערב פסח. אם היא היתה נחשבת כמצה עשירה, היה מותר לאכלה בערב פסח.

אבל נראה לי שמדברים כאן על פירורים גדולים אשר עדיין יש עליהם תוריתא דנהמא. לא כמו שמקובל אצלנו להכין מקמח מצה, וללוש אותם בשמן, קל וחומר אם טיגנו את הפירורים, שאנחנו מחשיבים את הטיגון לבישול, אין בעוגה ובלביבה תוריתא דנהמא.

מצה בערב פסח, לפי דעת הרבה פוסקים. לכן מותר לאכלן במשך כל היום, עד שלוש שעות קודם הלילה. והמחמיר תע"ב. נראה מהלכה זו שמותר לאכול מצה מבושלת בערב פסח, אלא שישנו ענין להחמיר. אך האמת שתמיד התנגדנו לאכילת מצה מבושלת.

בשנה זו, ידידנו הרה"ג נתנאל עומייסי שליט"א שאלני על ענין זה בצורה מפורטת. והוסיף ואמר שבחוברת זאת חוקת הפסח שכתב הבן שאול יצ"ו, לא משמע כך, אלא שאפשר לאכול מצה מבושלת. וזאת מלבד מה שנראה מן הש"ע המקוצר שמותר לאכול מצה מבושלת.

השבתי לו, הנה אגיד לך את האמת, במהדורא הבאה הנני חושב לתקן זאת. שנים על גבי שנים הנני בצער על כך שכתבתי את ההלכה הזו באופן שמוכן שאכילת מצה מבושלת היא רק בתורת חומרא.

אך הוא שב והקשה, הנה גם בחוברת זאת חוקת הפסח שיצאה לאור כעת, לא משמע כך. ענית לי, דע לך, אין זאת אלא מפני שדחקת בי, שאלת שוב ושוב, לכן הוצאתי בפניך את צפוני לבי. כל הזמן לא רציתי לומר זאת, אבל עתה שאתה דוחק ודוחק ושואל שלא משמע כך, עליך לדעת שאכן אתה צודק, אבל במחשבתי לתקן זאת. בשביל שלא יהיו טענות ומענות, הנה פתחתי את ספר ש"ע המקוצר הפרטי שלי, וראיתי שכתבתי הערה בגליון שסעיף זה צריך תיקון, כי אין כדאי לאכול מצה מבושלת בערב פסח. עדיף שלא. אין מה לשאול שאלות ממה שכתבנו בספר, כי זה כבר מלפני שנים רבות ברצוני לשנות את סגנון הסעיף, שיהיה משמע ממנו שאין רצוי לאכול מצה מבושלת בערב פסח. (וכן נדפס בשמי בגליון כתרי התורה ויקרא ה'תשפ"א).

אם הנושא אינו ברור דיו, אפשר לברר בהמשך.

ויש להוסיף כי בתחילת כתיבת חוברת זאת חוקת הפסח אכן היתה דעתי שענין אכילת מצה מבושלת

שערי יצחק – השיעור השבועי

הדין אפשר לאכול גם מצה מטוגנת, כך אפשר להרוויח את ברכת המוציא?

תשובת מרן שליט"א: כבר אמרנו מקודם שאיננו ממליצים לאכול מצה מטוגנת. לפי המתירים לאכול מצה מטוגנת בערב פסח, יהיה מותר לאכלה גם בסעודה שלישית. מי שמתיר, מתיר, אבל לפי שיטתנו מצה מבושלת היא בעדיפות שנייה או שלישית.

כאשר מחלקים את סעודת שחרית לשתיים, האם ישנו עניין לאכול קודם את המאכלים החשובים יותר, והתייחסות למובא בחוברת "זאת חוקת הפסח" בעניין זה.

בסעודת הבוקר, שלפי שיטתנו אוכלים אותה על לחם חמץ, אפשר לקיימה על פיתות שאינן מתפוררות, בשמירה ובזהירות. אגב, זו הזדמנות לחנך את בני הבית והקטנים להקפדה ולזהירות מהחמץ, ולא להתעלם מן האיסור, ולהתחכם, דהיינו להיכנס לשאלות שונות, אלא לנהוג כפי שצריך להיות מעיקר הדין.

גם אם נשאר מעט חמץ, ישנה עצה להשליך את הנותר לבית הכסא, או לתוך חומר פגום שמכינים אותו מערב שבת, כגון לאקונומיקה ואמה שאינם מוקצים ואפשר להכניס גם בתוך השבת, והעיקר הוא שהחמץ ייפסל מאכילת כלב.

צריך לברר כיצד מקיימים את מצות ג' סעודות, כי לכתחילה ישנה מצוה לאכול את כל ג' הסעודות על הפת.

סעודה ראשונה ושנייה, בודאי שיכולים לקיימן על הפת, וסעודה שלישית בשעת הדוחק אפשר לקיימה על מיני מזונות, פירות או בשר ודגים וכו'.

אבל ישנן דעות האומרים להפסיק באמצע סעודת שחרית, לחלקה לשניים. ואעפ"י שרבינו הרמב"ם [פרק ל' מהלכות שבת הלכה ט'] ומרן הש"ע [בסימן רצ"א] סוברים שאין אפשרות לקיים סעודה שלישית לפני חצות, וגם מן הש"ע [בסימן תמ"ד] רואים שהעצה לפי דעתו היא רק לאכול מצה עשירה, בכל זאת

ואפילו בעוגה, שאם נקבע עליה סעודה תהא ברכתה המוציא, בכל זאת היא איננה בכלל איסור אכילה בערב פסח. וכן ראיתי בשם הרבה גדולי תורה. מי שמעיין בספרים ימצא, כי אינני צריך לפרטם בשמותם.

אך צריך לדעת שכל היתר אכילתם הוא רק לפני שעה עשירית, שהשנה היא בערך בשעה 15:45.

לכן נבוא ונסכם כך. בסעודה הראשונה לליל שבת ושחרית שבת, אוכלים חמץ. משא"כ בסעודה שלישית, אם רוצים לקיימה בזמנה לאחר חצות היום. קל וחומר אם מתפללים מנחה מוקדמת וקובעים את הסעודה לפני שעה עשירית.

מי שאוכל סעודה שלישית בסביבות השעה שלוש, ורוצה לאכול דבר שנעשה מקמח מצה. הן מאפה מקמח מצה שברכתו מזונות, או מטוגן, הרי זה מותר. וכמובן, אם רוצים שהסעודה השלישית תהיה חשובה, לכתחילה יש להקפיד שיהיה בהם שמינית קמח, כדי שיהיה בזית בכדי אכילת פרס, כי אחרת אפילו אם ברכתו תהיה מזונות, הברכה אחרונה שלה תהיה בורא נפשות ולא על המחיה. והטעם הוא מכיון שאסור לאכול שלוש שעות לפני כניסת הלילה לא חמץ ולא מצה, לכן הדבר הראוי ביותר הוא לאכול מיני מזונות באופן שהברכה האחרונה היא על המחיה.

שאלה מהקהל: האם צריך שיהיה שמינית קמח בלבד בלי המים, או שמינית קמח מצה?

תשובת מרן שליט"א: מה שאמרנו נוגע לכל ימות השנה, שקמח ביחד עם תערובת דברים אחרים צריך שיהיה בזית בכדי אכילת פרס. ומה שאתה שואל, שבקמח מצה מעורב מים, מכל מקום כאשר טוחנים אותו ומודדים אותו בתוך הכוס כבר אין בו מים, כי הם התאדו, לכן צריך למדוד לפי שמינית קמח מצה.

שאלה מהקהל: כיון שמתפללים מנחה מוקדמת ואוכלים לפני שעה עשירית, מעיקר

ויש לנהוג כך, בפרט באופן שיכולים להפסיק בין הסעודות לזמן מה, כחמש או עשר דקות. יכול לצאת קצת ליטייל או לדרוש וללמוד מעט בדברי תורה. וזהו לרווחא דמילתא כדי שיהיה הפסק בין הסעודות, כי לפי הגאונים בעצמם אפשר ליטול את הידיים מיד לאחר ברכת המזון, בלי הפסק.

ואין חשש שעל ידי שתי הסעודות יגיעו לידי שביעה, כי אפשר לחלק את הסעודה הרגילה לשני חלקים, ולא לאכול כמויות, כי הדבר עלול להפריע להמשך, וגם לסעודה השלישית.

הדרך הנכונה ביותר היא, לחלק את סעודת שחרית הרגילה שהוא היה אמור לאכול לשנים, ולא להוסיף יותר. אחרי הסעודה הראשונה מברך ברכת המזון, ממתין עשר דקות, נוטל ידיו שוב ומברך ברכת המזון. ואחרי כן מקיים סעודה שלישית בזמנה, או לפני שעה עשירית על לביבות מטוגנות או עוגה מקמח מצה, שזה מהדר את הסעודה השלישית, ואם איחר את הזמן ועברה השעה 15:50, אוכל בשר, פירות או דגים, וכך מרוויחים את כל הדעות, כמר וכמר.

השאלה הנשאלת, באופן שאוכלים שתי סעודות בבוקר, איזו סעודה צריכה להיות יותר חשובה.

בחוברת 'זאת חוקת הפסח' [דף מ"ד] כתוב כך, יש לאכול כביצה פת בלבד בסעודה הראשונה, כדי שלא יקוץ באכילה הבאה. ויאכלנה עם מעט מאכלים קרים, כגון סלטים, או עם ביצים ודגים. ואחרי כן יברכו ברכת המזון, וישהו מעט, ויטלו ידיהם שוב ויאכלו פת עם חמין כהרגלם בכל שבת. ובהערה כתוב בזה"ל, כ"כ הגרי"ש אלישיב, הובא בקובץ הלכות והנהגות וכו'. עפ"י מה שכתוב פה, הסעודה הראשונה צריכה להיות פחות עיקרית, אחרת, אם הוא יבוא לסעודה הבאה בלי חשק ובלי תיאבון, חסר בכבוד שבת, לכן יש לאכול קצת בסעודה הראשונה, והסעודה שאחריה תהיה יותר חשובה. אכילת החמין תהיה בסעודה השנייה.

המלצתנו היא לחלק את סעודת שחרית לשנים, כי מדברי מהרי"ץ נראה שאינו שולל את חלוקת הסעודה לשנים.

שאלה מהקהל: אבל קשה לאנשים לאכול שתי סעודות בבוקר בזמן כ"כ קצר?

תשובת מרן שליט"א: יכולים להתחיל תפילת שחרית בעלות השחר, בשעה 4:40... אנחנו כאן מתחילים הודו בשעה 5:00. יכולים להתפלל בעלות השחר, וכך יצליחו להספיק הכל. לא להאריך בהוספות, 'מי שבירך' אחד כללי לכולם, אם בכלל... לא למשוך בהשכבות ושכמותן. לקצר בכל מה שניתן, כמו שכתבו הפוסקים, וכך אפשר להספיק. סוף זמן אכילת חמין הוא בערך בשעה 10:00, ולפי המקילים אפילו עד 10:30 בערך.

מדברי מהרי"ץ נראה, שעצת חלוקת סעודת שחרית לשנים מקובלת עליו, אף שהוא מביאה רק בשם יש אומרים. הרי מהרי"ץ היה יכול להתעלם לגמרי מהעצה הזו, כיון שהרמב"ם והשלחן ערוך לא סוברים אותה, ובכל זאת הוא הביאה, ומוכח שדבר זה הוא טוב והגון.

וז"ל מהרי"ץ ותכלאל עץ חיים חלק ב' דף ב' ע"א, אם חל ערב פסח בשבת וכו'. ומשיירין מזון ב' סעודות לצורך השבת.

וסעודה שלישית, יש אומרים דיחלוק סעודת שחרית ותעלה לו לסעודת מנחה. כך יוצא שאוכל שתי סעודות שלפני ממש בבוקר. ויש אומרים, דכיון שזמנה אחר מנחה דוקא, אינו יוצא אם עושה אותה בשחרית, לכן יעשנה במצה עשירה או ישתה רביעית יין והוי במקום סעודה.

לכן יכולים לנהוג באחת משתי הדרכים, או לחלק את סעודת שחרית לשנים, או לקיימה על מצה עשירה. ומי שיחמיר, יכול לצאת ידי חובת כל הדעות. ירא שמים יוצא ידי שניהם, כי האומרים שאפשר לחלק את סעודת הבוקר לשנים, אף שהרמב"ם וסיעתו חולקים על כך, בכל זאת הם אינם בגדר דעה דחוייה, והרי מקורה היא מספרי הגאונים, עוד מלפני הרמב"ם.

וכן בער"פ שחל בשבת, דיש להקפיד שעיקר מאכלי שבת יהיו נאכלים בסעודה הראשונה.

אמרתי להרב אלעזר, ובכן מה היא שאלתך. וכי גוברא אגוברא קא רמית? הגרי"ש אלישיב סובר שהעיקר יהיה בסעודה השלישית, ומי חולק עליו? בעל דברי ישראל, הוא הרה"ג ישראל וולין, וש"ת שבט הלוי להגר"ש ואזנר, שניהם בני גילו, והם יכולים לחלוק זה על זה. המשכתי ואמרתי לו, גם לגופו של ענין אינני רואה שום שאלה. הרי שמעת וראית שעניתי לך כך, עוד לפני שראיתי כי כתבו כך בשמו של הגרי"ש"א. הגם שכבוד היום קודם לכבוד הלילה, אבל סעודה שנייה ושלישית שניהם חשובים ככבוד היום. כלומר, אף שביחס ללילה, כבוד היום עדיף, אבל ביחס לסעודה השנייה והשלישית, הרי שניהם מכבוד היום, ואין עדיפות לזה על זה.

הרב אלעזר יצ"ו הוסיף ושאל, הרי חיוב פת ישנו רק בסעודת הבוקר ולא בסעודה השלישית, ומוכח שסעודת הבוקר חשובה יותר. זאת ועוד, מי שלא אמר רצה והחליצנו בשחרית, הוא חייב לחזור, ובמנחה אינו חייב לחזור, כדקיימא לן בשלחן ערוך, ומטעם שלא חייבים לאכול פת. רואים איפוא שהסעודה השנייה חשובה יותר?

השבת לך, ובכן תשמע. אסביר לך מה הפירוש. הדברים תלויים לפי המציאות. בכל שבת, כאשר אוכלים סעודה שנייה לשבעה, וכאשר הגיע לסעודה שלישית וקשה עליו לקיימה בפת, איננו יכולים לחייבו לאכול פת. בסעודת הבוקר, עיניו לא היו בראשו עד כדי שאכל כמויות רבות בסעודה שנייה. עתה, בבואו לקיים סעודה שלישית, יהיה לו צער, מה יעשה? השבת לעונג ניתנה ולא לצער, כמו שכתוב וישעיהו נ"ח י"ג, וְקָרְאתָ לַשֶּׁבֶת עֲנָג. אם הוא יאכל פת, זה יהיה בעל כרחו, לכן אומרים לו כי מכיון שאינו יכול, שיאכל עוגה, פירות או מה שיוכל לאכול. ואם אפשר משבעת המינים, עוד יותר טוב. כמה שאפשר לכבד את הסעודה השלישית הרי זהו טוב ויפה. מכובד.

היום שאלני ידידנו הרב אלעזר יוסף יצ"ו, שאכן מובא זאת גם במשנ"ב הוצאת דרשו, אבל מדוע כתבו כך, הרי בפסקי תשובות [שיצ"ל מחדש, סימן רע"א דף רס"ה] כתוב שמנהג כזה הוא טעות, כי סעודה שנייה צריכה להיות יותר חשובה מסעודה שלישית.

בפסקי תשובות דן על מה שנפסק בש"ע [שם סעיף ג'] שכבוד יום קודם לכבוד הלילה, לכן באופן שיש לו מיני מאכלים לענג את השבת ואין לו מספיק גם ללילה וגם ליום, על אף שאנשים חושבים שעדיף להגישם בלילה, הדבר אינו נכון, כי כיבוד סעודת היום קודמת לכיבוד סעודת הלילה.

והוסיף וכתב כך, הטעם שהעדיפו חכמינו ז"ל כבוד יום מכבוד לילה, משום שעיקרי הסעודות המה ביום, וביום הסעודה חביבה על האדם יותר מבלילה. ועוד כי במקדש עיקר הקדושה היתה ניכרת ביום בעבודת הקרבנות וכו'. ועיקר תוקף הקדושה הוא ביום, כי הקדושה מוספת והולכת.

הרב המחבר ספר פסקי תשובות, מוחה במנהג שנוהגים כמה אנשים בכל שבת בזה"ל, ואלו אשר בצפרא דשבתא, גומרים תפילתם מוקדם, ונוטלים ידים ואוכלים סעודה ארעית – צ"ל סעודת עראי – כדרכם בימות החול, ומכוונים בזה לסעודת היום, ולאחר חצות אוכלים סעודה גדולה בדגים ובשר וחמין, ומכוונים בזה לצאת חובת סעודה שלישית, לא טוב עושים, שמהפכין עיקר לטפל. כי סעודה שניה דשבת היא העיקר, וסעודה שלישית טפילה לה.

ובהערה 128 ציין מקורותיו, וכתב כי כן הוא גם לגבי ער"פ שחל בשבת. וז"ל, ש"ת דברי ישראל ח"א סי' פ"ו, ש"ת שבט הלוי ח"א סי' נ"ז, שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ד הערה ס"א בשם ספר מנוחה נכונה. וממוצא הדברים נלמד ג"כ לענין אלו המחלקים סעודתם לשניים כשחל יום טוב במוצ"ש, כי אין עיתותם בידם לאכול שוב אח"כ סעודה שלישית.

דיוק. רק הדברי ישרש (ועלץ) נכון. אבל בשו"ת שבט הלוי ואו"ח סימן נ"ז בכלל לא דיבר על הנושא שלו. הגר"ש ואזנר רק דיבר מתי לאכול פת תרגימא, בסעודה השנייה או השלישית. וז"ל, אשר שאלת הסועד בשחרית שבת קודש מיני תרגימא ואוכל סעודה השניה בפת אחר חצות, לשיטת ר"ת בסימן רצ"א דיוצא סעודה ג' במיני תרגימא אם יוצא בזה, או צריך דוקא לאכול סעודה שניה פת. ותירץ בזה"ל, לדידי פשוט מאוד דלא אמרה ר"ת אלא בסעודה שלישית, וכן מוכח בפוסקים, דמקור דברי ר"ת מסוכה כ"ז ע"א, די"ד סעודות חייב לאכול וכו'. הוא בכלל לא דן באיזה משתי הסעודות לקבוע את החלק היותר מכובד, אלא בשבת רגילה האם אפשר לקבוע סעודה שנייה על הפת.

הגר"ש ואזנר הוסיף עוד שם בזה"ל, ביאור הדברים, דדעת ר"ת דיש הבדל בין ב' סעודות, דהיו רגילים כך לאכול בזמן חכמינו, דאלו מעכבים גם בדיעבד בפת, דהם סעודת היום, וצריך גדר סעודה רצוני בפת דוקא. אמנם סעודה ג', היא הוספה לא מטעם סעודת היום, אלא מקדושת היום, וגדר מצוה. לכן דוקא בזה די במיני תרגימא, כיון דכבר סעד סעודה הרגילה באותו יום, כעין השלמה במיני תרגימא בסוכה שם, דאחר דכבר סעד סעודת היום, שייך לעשות השלמה מחמת המצוה המונחת עליו. אבל בתנאי דכבר סעד סעודה היומית. וכן מצאתי מפורש בב"ח סימן רצ"א שכתב בסברת ר"ת, דכיון דכבר סעד סעודה גמורה בשחרית, בתחילת יום השבת שהוא עיקר, שוב אין צריך לפנות ערב, כי יספיק להשביע נפשו באותה שעה במיני תרגימא, ועומד לו במקום לחם ממש וכו'. והיינו כמו שכתבתי, וזה פשוט. זו הערה ראשונה.

דבר שני שצריכים לעמוד עליו, שבפסקי תשובות הוסיף וכתב מקור אחר בזה"ל, שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ד הערה ס"א בשם ספר מנוחה נכונה. ובכך, יש לפתוח את הספר שמירת שבת כהלכתה, ואזי תהיה לנו "מנוחה נכונה"...

נמצאנו למדים שסעודה שלישית לא חייבת פת, לא בגלל שהסעודה השנייה חשובה יותר מן הסעודה השלישית, אלא משום טעם מציאותי. צריכים לאכול שתי סעודות ביום, ובבוקר לראשונה אוכלים סעודה קבועה ומכובדת, כי מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. והשלישית שבאה אחריה, שאז אנשים שבעים, אין לנו אפשרות לחייבם לאכול לחם.

כל זה בשאר שבתות השנה, אבל עתה בערב פסח שחל בשבת שמחלקים את סעודת הבוקר לשנים, אין לנו הכרח שהסעודה הראשונה צריכה להיות יותר חשובה. יתכן שצריכים לכבד יותר את הסעודה השלישית. ומשום שזמנה אינה לאחר כמה שעות, אלא תכף, והיא מונחת לפנינו רק שצריכים לחלקן לשנים, אפשר שצריך לכבד יותר את הסעודה האחרונה. הרי שתי הסעודות כעת לפנינו, זו אחר זו.

והרי אדרבה, ידוע מה שאומרים המקובלים, שסעודה שלישית יש בה סוד עצום. הרי אנחנו נוהגים שהשבת נחשבת פנים חדשות ואומרים בה שבע ברכות, גם בסעודה שלישית אם אוכלים אותה מבעוד יום. ואפילו שישנם הפוסקים ואומרים שבסעודה שלישית שאינה חייבת פת צריכים פנים חדשות, מהרי"ץ אומר שמנהגינו שבסעודה שלישית גם כן צריכים לומר שבע ברכות. וזהו בהתאמה לדעת המקובלים שמעלת הסעודה השלישית נשגבה, וגם היא כפנים חדשות. ועיי' שלחן ערוך המקוצר חלק ח' נישואין סימן ר"ז סעיף כ"ג.

זאת ועוד, שהפסקי תשובות סותר את עצמו. הוא פותח ואומר שכבוד יום קודם לכבוד הלילה, משום שהקדושה מוספת והולכת, ככל שמוסיף השבת, הקדושה עולה יותר ויותר. ולפי זה תמוה, כי אדרבה, מעלת הסעודה השלישית צריכה להיות גבוהה יותר, כי אז הקדושה מתעלית ומתחזקת ביותר.

נוסיף יותר מזה. הבה ונפתח את המקורות שציינן אליהם, ובמחילה מכבודו יש כאן חוסר

דאית ליה, ומקרב תָּבֵא ומשי ידיה – מקריב את השולחן ונוטל ידיו וכו'. ושרי המוציא אתרתי ריפתי כדפירשתי, דנקיט תרתי ובצע חדא, ואכיל מאי דבעי, ומשי ידיה ופורס מפה ומברך ברהמ"ז. והדר משי ידיה. ולא נהוג כו"ע לקדושי בפה"ג על הכוס כדקדמיתא – אינו חוזר לקדש שנית – אלא משי ידיה ובצע אתרתי ריפתא, כל עידן דאכיל בשבתא, ואפילו כמה זימני. ומייתי מן מאכלי דאית ליה, דאצנע עד השתא, ואכיל מאי דבעי, והדר מברך ברכת המזון, ומסלקי תכא.

גם בהמשך הוא מסביר מדוע אין בזה חשש ברכה שאינה צריכה. וז"ל, ואע"ג דדעתיהו למיכל טפי, דהני ברכות לאו לבטלה אינון, אלא לקיומי ג' סעודות שציונו המקום, מברכינן להו. וכדאשכחן דשרו רבנן – שהתירו חכמים – בערב שבת, אם היה אוכל ושותה וקדש עליו היום וכו'. גומרים את הסעודה, הכא דלא גמרו סעודתייהו, ותכא קמי איניש ותבשילי, איך אפשר להפסיק ולברך ולחזור ולברך וכו'. דהיינו, מונחים לפניו תבשילים, והשאירום מסעודה אחת לחברתה.

הנה מוכח מדבריו, שאין ענין להעדיף בדוקא את אחת מן סעודות הבוקר על פני השנייה.

הערה מהקהל: ישנם הרבה, וגם תימנים, שנוהגים כאן בארץ, לאכול בבוקר סעודה חלבית, ובסעודה שלישית אוכלים בשר.

תשובת מרן שליט"א: יש להם על מה לסמוך. אינני יודע אם להמליץ על כך, אבל צריך לקחת בחשבון שישנם אנשים שקשה להם, או שמזיק להם לאכול בבוקר סעודה גדולה, בפרט בשרית, נראה שהם יכולים להקל.

שאלה מהקהל: אבל הרב עכשו סייע את השיטה הזו, שסעודה שלישית חשובה יותר מן הסעודה השנייה, זהו יותר מ"יש להם על מה לסמוך".

תשובת מרן שליט"א: אמרתי שאפשר לעשות איך שרוצים. יכולים להחליט שהסעודה השנייה תהיה יותר חשובה, ויכולים להחליט שהסעודה

זוה לשונו שם, ועיין בספר מנוחה נכונה וכו', דלא יפה עושים האוכלים בשבת בבוקר ארוחה חלבית, ולסעודה שלישית אוכלים ארוחה בשרית. דכבוד סעודה שנייה, שאינם יכולים לעשותה בלי לחם, קודם לכבוד סעודה שלישית. אלא יש לאכול בסעודת הבוקר, את התבשילים הטמונים.

עד כאן הכל טוב ויפה, אבל כתובה שם שורה נוספת, בעל שש"כ סיים והוסיף הערה על דבריו בזה"ל, ולכאורה בסימן תמ"ד במשנ"ב ס"ק י"ד לא משמע הכי.

הנה הוא בעצמו שם לב לקושי הדבר. ואפילו שהוא כתב בלשון עדינה, מי שיפתח יראה כי שם כתוב כמעט במפורש שלא כדבריהם, שכן בענין שלנו הנוגע לחילוק שתי הסעודות הוא כתב בזה"ל, כהיום נהגו בכמה מקומות במדינתנו, שאחר התפילה אוכלים מאכלים קרים של חמץ. ואחר חצי היום, אוכלים תבשילים חמים, שעמדו בתנור ושנתבשלו בכלים של פסח, ויוצאים בזה סעודה שלישית.

עתה צריכים לדון לגופו של ענין למעשה. מי שמקיים את העצה הזו, דהיינו שמחלק את הסעודה בבוקר לשנים, איך הוא יחלק את הסעודות? האם את המאכלים העיקריים יקבע בסעודה הראשונה או בשנייה. ישנו צד לקבוע דוקא את העיקר לסעודה האחרונה, כדי שהוא ישאר תאב לסעודה הבאה. ומאידך ישנם הסוברים בדיוק הפוך.

הנה לכאורה כיון שישנן שתי דעות, מה שהאדם ירצה זה טוב, ואין כ"כ קפידא. ומצאתי בס"ד ראייה לכך מספר העתים לר"י אלברצוני, ממנו מוכח כי באיזה אופן שהאדם ירצה לנהוג, הרי זה טוב. אין ענין לשבח ולהעדיף חלק אחד מן הסעודה על פני החלק השני. בספר העתים ובסימן קצ"ג מביא את מנהג חלוקת הסעודה לשנים, שהיה נהוג אצלם בכל שבת ושבת, ולא רק בערב פסח שחל בשבת.

זוה לשונו, איכא מאן דנהיג למעבדינהו זה אחר זה. כגון שיש לאדם שני תבשילין, או כפום מאי

האם מותר להוציא את המצות מן המקפא [במצות הרכות שלנו צריך להוציאן כחמש שעות לפני זמן האכילה], או שהן נחשבות מוקצה מחמת חסרון כיס.

אצל אנשים רבים, המצות יקרות וחשובות בעיניהם, והם שומרים עליהם באופן מיוחד. בימים רגילים הם לא היו מקפידים עליהם, אך מכיון שהם מהדרים ורוצים לאכול רק מהם לליל הסדר, יש לדון האם מכיון שהם נוהרים לשמרם הרי הם נחשבים כמוקצה מחמת חסרון כיס ויהיה אסור לטלטלן, או שמותר לטלטלן?

מלבד מה שדיברנו על כך בס"ד בשיעור הקודם, אפשר לראות בחוברת יום השביעי על הלכות מוקצה [דפים פ"ג ופ"ד] שהוציא בני הרה"ג משה שליט"א אריכות על כללות הנושא, האם בכלל יכול להיות באוכל דין מוקצה מחמת חסרון כיס, או שהוא שייך רק בכלים. והוכיח מדברי הרמב"ם [בפרק כ"ו] שכתב במפורש כך, אין שם אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל, אלא הכל מוכן הוא. מובן שכל המאכלים למיניהם אינם נחשבים למוקצה. והוסיף ונסתייע מדברי האור שמח, יעו"ש.

ועוד שם כתב בזה"ל, מצות המיוחדות לימי הפסח, גם אם הן מיוחדות למצות מצוה לליל הסדר, ודמיהן יקרים, והוא מיוחד להן מקום ושומר עליהן, או שהן עומדות למכירה, מותר לטלטלן ולאכלן בשבתות שקודם פסח, כיון שהן אוכל.

ואפילו בערב פסח שחל להיות בשבת, מותר לטלטלן. שאעפ"י שאסור אז לאכול מצה, הרי ראוי להאכיל מהן לקטנים.

דברים אלו ידועים ומובאים בספרי הפוסקים, שהמצות אינן נחשבות למוקצה משום שאפשר להאכילן לקטנים. אולם מכיון שאנשים עלולים לטעות, רצוי להדגיש כי מה שכתוב כאן שהמצות מותרות לקטנים, היינו דוקא באופן שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים. כי בערב פסח אין היתר גם לקטנים לאכול מצה, אלא אם כן הם קטנים ביותר שאינם מבינים בסיפור

השלישית תהיה יותר חשובה. הנקודה העיקרית שחידשנו שאין ענין בדוקא שהסעודה השנייה תהיה יותר מן השלישית, ויכול להיות גם הפוך. אם מחלקים את הסעודה לשנים, והסעודה השנייה בבוקר שנחשבת מדינא לסעודה שלישית, היא משובחת יותר מן השנייה, יש לזה מקום. וישנו צד שכך עדיף, כי בדרך כלל מי שיאכל את הסעודה העיקרית בהתחלה והאוכל התעכל, הרי הוא עלול להרגיש שובע בבואו לסעוד את הסעודה הנוספת.

שאלה מהקהל: גם בכל שבת יכולים לנהוג כן? תשובת מרן שליט"א: כן.

שאלה מהקהל: כיצד נהגו בתימן?

תשובת מרן שליט"א: אכלו חמץ בשבת, כמובן.

המשך השאלה מהקהל: אבל הם אכלו כובאנה לסעודה?

תשובת מרן שליט"א: הכובאנה שאתה מכיר היום, אינה הכובאנה שהיתה בתימן. זה משהו בנתיים. הם היו יוצאים לאכול כובאנה לפני קריאת ספר תורה. כיון שאנשים לא ידעו את הנימוקים, נהיה בדורנו בלבול. בתימן, הציבור אז קמו מוקדם להתפלל, והכל היה באריכות, ועשו הפסקה אחרי תפילת העמידה, לפני קריאת ספר תורה. רוב הציבור היו יוצאים לאכול אז מעט בבית, וחוזרים לקריאת התורה. ישנם כאלו שלא היו יוצאים הבית. ואחרי סיום התפילה אכלו סעודה רגילה על פת. היום אנשים השתבשו. הכובאנה לא נאכלה שם בתורת סעודה. וע"ע למהרי"ץ בעץ חיים דף קמ"ג ע"ב, ד"ה מקצת. ובעולת שלמה (בדיחי) פ' בשלח ד"ה וראיתו].

מצות עבודת יד מוקפאות, האם הן נחשבות מוקצה מחמת חסרון כיס וממילא יהיה אסור לטלטלן ולהוציאן מהמקפא בשבת לצורך ליל הסדר.

בשיעור הקודם דיברנו על מצות עבודת יד מוקפאות, ועתה נשלים בעזרתו יתב' את הענין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: אבל מוכח מהרמב"ם שאין מוקצה באוכלים?

תשובת מרן שליט"א: מכיון שאין לו מצות רק מעט מעט בצמצום, המצה נאסרה בטלטול, כי אין לה שימוש בשבת, והיא גם אסורה באכילה. גם לא שייך לטעון להתיר מצד מוקצה לחצי שבת, כי בעת באמצע השבת מתחדש עליה האיסור. אם היתה חוזרת בשבת להיתרה, אז היה שייך להתיר מצד שבבין השמשות לא הוקצה, שעל זה קאי הדין שאין מוקצה לחצי שבת. ואפילו שהיא מותרת לקטנים מעיקר הדין, מכל מקום הוא לא יתננה לקטנים.

המשך השאלה מהקהל: אבל בכל בית מצויים מצות מכונה בדרך כלל, ואפשר לצאת בהם ידי חובה בדיעבד בליל הסדר?

תשובת מרן שליט"א: אפילו אם הוא מקפיד מאד שלא לאכול אלא את המצות יד שלו, מכל מקום אינני חושב שיש בזה סיבה מספקת כדי לאסור את המצות יד בטלטול, כיון שבסה"כ יש לו מצות לקיום המצוה מצד הדין. אני דיברתי באופן שאין לו שום מצות, אלא רק מספר מועט של "כזיתים" כדי חיובו.

המשך השאלה מהקהל: אם כן, הלכה זו כמעט איננה מצויה?

תשובת מרן שליט"א: נכון.

בשבח חוברת "באר הפסח" מהדורא חדשה ומעודכנת (התשפ"א) – בעניין גדר דין "חוזר וניעור" בפסח, כולל אינדקס מוצרים ומצרכים בחשש "חוזר וניעור", מאת הרה"ג אליהו סויסה שליט"א.

זכינו שיעצ"ל החוברת "באר הפסח" מאת ידידנו הרה"ג אליהו סויסה שליט"א, ראש ישיבת חיי אברהם. רציתי לדבר על כמה דברים מתוך מה שהוא כתב, אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה.

כדאי לעבור על החוברת הזו, שמבוארים בה דיני מאכלים שונים, לפרטי פרטים. ובפרט לשיטתנו שחוששים לחוזר וניעור בפסח. הוא מבאר ומסביר באיזה מאכלים ישנן חששות,

יציאת מצרים. וגיל זה הוא בערך עד גיל חמש שנים, שעד גיל כזה הם אינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, אך יכול להיות גם יותר מזה, והכל תלוי לפי התפתחות שכלם. ומה שסתמנו שתלוי בגיל חמש, היינו מכיון שמתחת גיל חמש הם בטוח אינם מבינים, ואפילו אם הם מדקלמים מה שאמרו להם, בכל זאת אינם נחשבים למבינים. קטנים כאלו מותרים באכילת מצה.

בחוברת יום השביעי שם, הוסיף בהערה ט"ו, ויש מחמירים שלא לטלטלן בערב פסח שחל בשבת, למי שאין לו ממצות אלו המיוחדות לליל הסדר כי אם בצמצום ובהכרח, שבודאי לא יתנם לקטנים. מיהו אין זה מצוי, כי ברוב הבתים יש מצות בריוח לליל הסדר.

בדרך כלל אין לנו בעיא עם המצות. גם מי שיש לו רק חבילה אחת של מצות הכוללת כחמש או שש מצות, בשביל ליל הסדר הוא לא מוכרח לאכול את כולם. ואפילו אם הוא מקפיד עליהן, מכל מקום גם הוא לא יקפיד אם הילד הקטן יאכל מעט מן המצות. לא יפריע לו.

השאלה הנשאלת היא במי שאין לו כלל מצות נוספות אלא רק מעט מעט כדי שיעורו. וגם מצות מכונה אין לו, כי כפי מה שאמרנו בשיעור הקודם, מצות מכונה "שמורה משעת קצירה" הן מותרות מעיקר הדין לקיום מצות מצה בליל הסדר, כיון דמסתמא הן עשויות לשם מצת מצוה. ובכן, אין לו אלא שתים או שלוש מצות לליל הסדר בצמצום, והוא מקפיד עליהן, ושומר עליהן מכל משמר, ובשום אופן לא יתן מהן לילדים קטנים כי הוא יפסיד את המצוה בליל הסדר לכזית הראשון, לכורך ולאפיקומן.

במצב כזה אין הכי נמי, יש להוציאם מערב שבת, משום חשש שהן מוקצה מחמת חסרון כיס. אין לטלטלן בשבת, ואפשר להוציאן מן המקפיד ל"פריזידר" כדי שבלייל הסדר הם כבר יפשירו כמו שצריך, ולא ייחשב כמכין משבת לחול.

ואפילו שנפסל מאכילת כלב, מכל מקום כשאוכלו הרי מחשיבו, ויש לאסור וכו'.

ובהערה כתוב כך, ביצים מצוי שמגיעות ביצים מלוכלכות, ואולי יש שם חמץ, ועל כן ראוי לרחצם לפני פסת.

לגבי הדגים, צריכים לדעת מה שכתוב [בעמוד 124]. אנשים חושבים, "נו, בסה"כ דגים, מה כבר יכול להיות?". אבל תשמעו דבר מדהים שהוא כתב בזה"ל, כל דג שמגיע קפוא, צריך שיהיה בכשרות לפסת, כיון שמחדירים בהם חמרי התפחה וחמרים משמרים. ודג קטן שנכנס למכונה בעלת שלוש עשרה מחטים, יוצא כמו "לזיתן" מחמת החמרים המוכנסים בו.

גרוע ממנו דג הסלומון הורוד – נורבגי – התעשייתי, שלוקחים דג סלומון רגיל, מכניסים אותו לאקווריום שמימיו צבועים, שישהה שם כמה ימים, ואז הבשר שלו יקבל גוון ורוד. וחמרים וצבעי מאכל אלו, צריכים כשרות לפסת.

כאשר קונים דגים, יש להקפיד שההשגחה תהיה מהודרת, כמו למשל בד"ץ העדה החרדית. מבחינת ההכשרים האחרים, הם סומכים על הביטול לפני פסת.

שאלה מהקהל: מה לגבי הכשר של הרב רובין על הדגים?

תשובת מרן שליט"א: האם יש לו הכשר על דגים?

הערה מהקהל: כן.

תשובת מרן שליט"א: מסתמא שאפשר לסמוך עליו. גם בחוברת הזו כתוב, לדוגמא, בד"ץ העדה החרדית. זו רק דוגמא, ולא דוקא הם.

בדף 35 כתוב כך, מגבונים. מעורב בהם אלוכהול שמופק מייץ, תירס, תפוז"א, חיטה, וממילא יש בזה תערובת חמץ. אך מכיון שהתערובת של האלוכהול נפסלה מאכילת כלב, ואינה בתערובת אכילה, ממילא לא שייך בה 'אחשביה'. וגם אם מנגב את פיו ונכנס

ואת חלקם אנשים לא יודעים. לכן נזכיר מעט בראשי תיבות, ורצוי לראות בפנים.

למשל, ישנה שאלה כללית על 'אלכוהול' [שמוזכרת שם בדף 65 ובדף 14], והיא נוגעת גם לכל השנה. אנשים רגילים לחשוב שאלכוהול נעשה מחטה או מתירס, אבל התברר בשנים האחרונות שישנו אלוכהול שנעשה מחלב. אנשים רבים שותים אותו לפעמים בארוחה בשרית, וזה אסור. דבר נוסף שצריך לדעת, כי מרכיבים שהם פחות מעשרה אחוזים אין חובה לדווח עליהם, לכן אין להתייחס למה שכתוב על גבי האריזה, כי יכול להיות בהחלט שהיא מכילה חמץ.

כתוב שם בדף 14 בזה"ל, יש אלוכהול שמוצאו מגרעיני דגנים, והינו חמץ גמור. ועוד יתכן שיש חמץ במקום הגידול של השמרים. אם על זה יש אומרים שיש להקל מצד זה וזה גורם. עוד יש בעיא, בהובלה במתקני האיחסון מובלים גם דברי חמץ חריפים, אך על טענה זו יש אומרים שתמיד יש פי 60 כנגד הדבר החמץ החרף. ועפ"י בירורים שנעשו בעבר, האלוכהול המשוק בארץ אינו חמץ.

ומכל מקום, מכיון שיש הרבה שאלות של חמץ גמור באלכוהול, יש לרכוש אלוכהול יש לרכוש אלוכהול כשר לפסת.

יש עוד דרך להפיק אלוכהול כגון מחלב, וכן מייץ. כדאי לעבור על כל הפרטים.

עניין הבולים, בדף 18. אין להדביק בולים באמצעות ליחוף והעברת הבול ברוק הלשון, כיון שהדבק שמתמשים בו לבול, עלול להכיל חמץ. אך מותר להחזיקם בפסת.

עוד שם [בעמוד 20] בזה"ל, ביצים חתומות בדיו. פירורים הדבוקים בו.

הביצים של ימינו, מגיעות כשהם חתומות בדיו, שהוא תערובת של חמץ, וכשמבשלים את הביצים בתבשיל כשהם בקליפתם, הרי שיש כאן תערובת חמץ בפסח עצמו. ואף שנפסל מאכילת כלב, מכל מקום הרי שמתערב עם התבשיל, והוא אוכלו בחלק מהתבשיל.

מכל מקום, שפתון מתוק, בודאי אסור, שבמה שטועמים את טעמו יש כאן אַחֲשֵׁבִיה, ואסור מן הדין.

אלו רק ראשי פרקים. עניינים מסויימים שמצאתי לנכון לפרט. ברוך ה' שישב על המדוכה כדי לפתור את כל השאלות לפי סדר אל"ף בי"ת. יישר כחו, וירבו כמותו בישראל.

בשבת הספר "תורת אס" על ספר שופטים מאת
הרה"ג אריה מאיר שליט"א.

ישנו דבר חשוב נוסף.

ברוך שמסר עולמו לשומרים. יצא לאור עולם ספר חדש, הנקרא "תורת אס". אותו כתב והוציא לאור הרב אריה מאיר הי"ו, חיבור שלם רק על ספר שופטים בנביא.

היום נראה כאילו קל ללמוד תנ"ך. סיפורים ומעשיות, יהושע שופטים, שמואל ומלכים. אבל לצערנו רבים מן הקוראים רגילים לקחת את הדברים כפשוטם, ולא מבינים שבינינו לבין השופטים ושאר גדולי ישראל, ואפילו אותם שבפי הנביא נחשבים כרשעים ושהפסוקים מדברים בגנותם, אינו אלא לפי מדרגותיהם הגבוהות. וכמו למשל על שמשון ושכמותו. צריכים לקחת את הדברים במינוח הנכון ובהשקפה ניאורת.

מי שלומד את הנביא, וחושב שהוא קורא כעת על אנשים שהם כמו החברים שלו, הרי הוא עלול להגיע למסקנות מוטעות. בהשקפת התורה חשוב מאד, שכאשר לומדים על גדולי האומה, להכיר ולהבין מי הם היו בכלל, ומה כוונת הפסוקים. לא לקחת את הדברים בצורה שטחית.

ובכן, בס"ד יצא לאור ספר זה הנקרא תורת אס, והוא עוסק בכללות נושא זה. בהסכמתי לספר כתבתי כדברים האלו. זה תריס גדול נגד בעלי פורענות, המגלים פנים בתורה שלא כהלכה. לוקחים דברים כפשוטן וכו'. מתייחסים לסיפורים אלו כאל עתיקות. היה היה. מבחינתם זו היסטוריה בעלמא. ברוך שהבדילנו מן התועים.

מעט לפיו, אין זה מתכוון. וגם אינו סך בהם לתענוג אלא רק להעביר הזוהמא. על כן נראה שאין כל חשש להשתמש במגבונים שאינם כשרים לפסח.

ומכל מקום, מצוי כיום מגבונים ללא חשש אלוהול, של בד"ץ העדה"ת. לא צריך להיכנס להיתרים דחוקים.

נושא הנייר הוא בדף 40 בזה"ל, כיום מצוי שמעמידים את המגבות נייר, בעמילן חיטה. ועל כן יש להיזהר שלא להשתמש בפסח בנייר לעטוף בו מאכלים. וכן לא להניחו על השלחן ולהניח עליו דבר מאכל. וכן לא להשתמש בו לספוג את השמן שבשניצלים לאחר הטיגון. ויש להיזהר לקנות נייר רק בהשגחה מהודרת, כיון שיש בהם עמילן חיטה. וכן דעת הגר"מ שטרנבוך והגר"ש אלישיב.

ובדף 46 שם הוא מעורר על הפירות המבריקים. וזה לשונו, פירות. בעיקר תפוחים ופירות הדר. כיום משתמשים לריסוס הפירות והירקות בחמרים שיש בהם חששות של תערובת חמץ (כגון גלאנץ ועוד ועוד), ואף שנפסל מאכילת כלב, אסור לאכול משום אַחֲשֵׁבִיה. ולכן יש לאכול רק אחרי קילוף. וכן נהג הגר"ש אלישיב. זצ"ל. אך יש הרבה שמקילים בשטיפה טובה לפירות ולידקות, במים קרים וסבון, כדי לנקות ולסלק את החמרים שעל הקליפה. אם כי יש טוענים שהחמרים הם בתוך הקליפה עצמה, ולא יועיל ניקוי חיצוני. ולכן גם הגר"מ שטרנבוך כתב להציע רק קילוף ולא ניקוי הקליפה. אם רואים שהפירות מבריקים, חייבים לקלף אותם. לא מספיק בניגוב ושטיפה.

בדף 52 כתוב כך, שפתון. שפתון ללא טעם הוא שכבת ואזלין בלבד, יש מתירים השימוש בה כמו באודם, שמכיון שנפסל מאכילת כלב, אין אחשביה במה שמורחים בו. אך יש אוסרים, כיון שסיכה חשובה כמו שתייה. אך יש טוענים שהסיכה כאן אינה לתענוג אלא רק למנוע התייבשות העור.

שאלה מהקהל: בתימן מה היה יותר חשוב, הסעודה השנייה או השלישית?

תשובת מרן שליט"א: כוונתך לשבת רגילה. ברור שהסעודה השנייה. הסעודה השלישית נקראת "קיום". אוכלים אותה רק לקיום המצוה. הסעודה השלישית היא שמוכיחה שאוכלים את שאר הסעודות לשם שמים.

שאלה מהקהל: האם מוכרח לחלק את סעודת הבוקר לשתיים, כי זה מאד קשה לנו עם הילדים הקטנים.

תשובת מרן שליט"א: לא מוכרח. אמרנו בהדיא שזאת רק חומרא, ולא מוכרחים. גם אפשר לא לצרף אותם לסעודה הזאת. אלא אתה יכול לבדך לאכול כביצה פת, וזהו.

שאלה מהקהל: האם אפשר להכין לשבת זו כובאנה מקמח מצה?

תשובת מרן שליט"א: כן, וברכתה מזונות, ועל המחיה, כיון שמבשלים אותה בסיר. אפשר לאכול אותה רק עד השעה 15:45. ואחרי כן, אסור לאכלה, כדי שיאכל כליל את המצה לתיאבון.

יישר כחו של הרב המחבר שליט"א, ואפשר להשיגו כאן כעת אצל רבי אייל חרד יצ"ו. האם אתם יודעים מה פירוש המלה חרד? כתוב בפסוק, חָרַד וְתִמָּא. מחודד ואומר. ירבו כמותכם בישראל.

שו"ת הציבור בענייני פסח, ובפרט בעניין ערב פסח שחל בשבת.

שאלה מהקהל: האם בחורי ישיבות צריכים בדיקה וביטול בחדר שלהם, לדברים שקנו מכספם הפרטי?

תשובת מרן שליט"א: בודאי. החמץ הוא שלהם.

שאלה מהקהל: אם המצות מוקצות בשבת מחמת חסרון כיס, מדוע הן מותרות באכילה בליל הסדר? הרי הוקצו בין השמשות מחמת הספק?

תשובת מרן שליט"א: כי אין מוקצה מיום ליום. אין דין מוקצה מחמת יום שעבר. כמבואר בתוספות ביצה דף ד. ד"ה נימא, וברא"ש פרק ד' סימן ה'. ויש על כך שקו"ט בארוכה בספרי הפוסקים.

מוסדות יד מהרי"ץ מברכים את ידידינו היקרים
ה"מנויים לחיים" – המקבלים מדי חודש את
חוברות "שערי יצחק" לביתם,
ביחד עם כל אחינו בית ישראל,
בברכת

"תוסיפו שנים רבות, שמחים במועדים טובים"